

The Gleaner

Vol 14 (1977)

Ένα αθησαύριστο έντυπο. Η «Επιστολή ενός Γραϊκού περί του εις Σμύρνην Γυμνασίου»

Γιάννης Καράς

doi: [10.12681/er.372](https://doi.org/10.12681/er.372)

To cite this article:

Καράς Γ. (1977). Ένα αθησαύριστο έντυπο. Η «Επιστολή ενός Γραϊκού περί του εις Σμύρνην Γυμνασίου». *The Gleaner*, 14, 69–76. <https://doi.org/10.12681/er.372>

ΕΝΑ ΑΘΗΣΑΥΡΙΣΤΟ ΕΝΤΥΠΟ
Η «ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΙΝΟΣ ΓΡΑΙΚΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΙΣ ΣΜΥΡΝΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ»

Προσθήκη στην «Ελληνική Βιβλιογραφία» και σχόλιο

* **A 1591** — Ἐξάιρσεις τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος, Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφομένου. Ἔτος Β'. Τμῆμα Α. Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου. Πρὸς τὸν Α.Δ. εἰς Βιένναν. ἐκ Σμύρνης τὴν 2 Μαρτίου 1811.

Ἀνάτυπο 0,250×0,392, σσ. 1-4. (Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση, ἐδῶ, στίς σ. 73-76).

Καταλογογραφώντας τὴ βιβλιοθήκη ποῦ ὁ κύριος Ἀλέξ. Θ. Μπενάκης δώρησε τελευταῖα στὸ Κ.Ν.Ε. τοῦ Ε.Ι.Ε., εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ ἔρθω καὶ πάλι σ' ἐπαφὴ μ' ἓνα σημαντικό κείμενο τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰώνα, μ' ἓνα κείμενο ποῦ, μὲ τὴ μορφή τοῦ αὐτοτελοῦς ἐντύπου, ἐλάνθανε ἀπ' τὴν «Ελληνικὴ Βιβλιογραφία» τῶν Γκίνη - Μέζα.

Πρόκειται γιὰ ἓνα ἐντυπο μὲ δική του σελιδαρίθμηση, 1 - 4, ἀνάτυπο ἀπ' τὸν Β' τόμο, ἔτος 1811-1812, τοῦ περιοδικοῦ Fundgruben des Orients (Ἀνατολικά Μεταλλεῖα) τῆς Βιέννης, σσ. 101 - 104 καὶ ποῦ ὁ Ν.Α. Βέης ἔκανε εὐχρηστο στοὺς μελετητὲς τῶν σχολικῶν πραγμάτων τῆς Σμύρνης ἀναδημοσιεύοντάς το ὁλόκληρο¹.

Ἡ «Ἐπιστολὴ» ἔχει τρεῖς ταυτόχρονες, σ' ἀπόσταση μερικῶν μόλις μηνῶν, ἐκδόσεις: στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», αὐτοτελῶς σὰν ἀνάτυπο, καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῆ τοῦ 1812²· στὸν τελευταῖο χωρὶς τίς πλούσιες ὑποσημειώσεις ποῦ τὴ συνοδεύουν στίς δύο ἄλλες δημοσιεύσεις τῆς.

Διακρίνουμε ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ στοιχεῖο, μιὰ προσπάθεια πλατιᾶς προβολῆς, ἀπὸ μέρους τοῦ στρατοπέδου τῶν κοραϊστῶν, τῆς νέας, νεωτεριστικῆς Σχολῆς τοῦ Κούμα σὲ μιὰ περίοδο διαμάχης μεταξὺ τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, διαμάχης γιὰ τὴν ἐπιβολὴ ἑνὸς νεωτεριστικοῦ πνεύματος, ἑνὸς πνεύματος ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς παιδείας μὲ βάση τὰ δεδομένα ποῦ ἔρχονταν ἀπ' τὴ «φωτισμένη

1. Βλ. Ν.Α. Βέης, *Συμβολὴ εἰς τὰ σχολικὰ πράγματα τῆς Σμύρνης*, «Μικρασιατικὰ Χρονικά» τ. Α', 1938, σσ. 210 - 217. 2. σσ. 30 - 34.

Ευρώπη». Γι' αυτό και τὸ θέμα τοῦ παραλήπτη τῆς ἐπιστολῆς, που σημειώνεται μὲ τ' ἀρχικὰ «Α.Δ.» καὶ τοῦ ἀποστολέα πού, στὰ «Ἀνατολικὰ Μεταλλεῖα» καὶ στὸ ἀνάτυπο φέρεται ὡς «Β» καὶ στὸν Λόγιο Ἐρμῆ ὡς «ὁ φίλος σου Πολύκαρπος», ἀποκτᾶ δευτερεύουσα καὶ μᾶλλον φιλολογικὴ σημασία. Δὲν θὰ ἐπιμείνω, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, στὸ θέμα αὐτὸ καὶ περιορίζομαι σὲ ὀρισμένες μόνον σύντομες σκέψεις.

Ὁ παραλήπτης, πού προφανῶς ἔχει γράψει καὶ τὶς ὑποσημειώσεις, πρέπει νὰ εἶναι λόγιος τοῦ κύκλου τῶν κοραϊστῶν, ἄνθρωπος μὲ πλατὺ πνευματικὸ ὄριζοντα, μὲ μιὰ εὐρύτερη γνώση τῶν σχολικῶν πραγμάτων ὄχι μόνον στὴ Σμύρνη καὶ τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὶς Παρίστριες Ἡγεμονίες. Τὸ νῆμα αὐτὸ τῆς σκέψης μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸν Δημήτριο Ἀθανασίου, ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, γνωστὸ ἀπ' τὶς ἀξιόλογες μελέτες πού δημοσίευσε στὸν Λόγιο Ἐρμῆ, ἐγκαταστημένο ἀπ' τὶς ἀρχές τοῦ ΙΘ' αἰῶνα στὴ Βιέννη, ὅπου πρκακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας. Ὁ Ν. Α. Βέης θεωρεῖ πὼς πίσω ἀπ' τὰ ἀρχικὰ «Α.Δ.» πρέπει νὰ κρύβεται ὁ Ἀναστάσιος Δουδοῦμης γνωστὸς ὅμως μόνον σὰν συνδρομητῆς διαφόρων ἔργων καὶ πωλητῆς βιβλίων, ἄνθρωπος ἄρα μικροτέρας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας πού οἱ γνώσεις του ἴσως νὰ μὴν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ γράψει τὶς ὑποσημειώσεις ἀλλὰ κι οὔτε νὰ εἶναι αὐτὸς πρὸς τὸν ὁποῖο θὰ ἀπεθύνονταν ἡ ἐπιστολὴ πού γράφεται μὲ τὴ μορφή τῆς ἀπάντησης σ' ἐρωτήσεις τοῦ παραλήπτη γιὰ τὴ Σχολὴ τοῦ Κούμα καὶ τοὺς δασκάλους τῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὸν ἀποστολέα θὰ ἤθελα νὰ διατυπώσω κι ἐδῶ μιὰ διαφορετικὴ ἀπ' τὸν Ν. Α. Βέη γνώμη. Ἀλλὰ πρῶτα μιὰ παρένθεση: Στὸ ἐπόμενο δεκαπενθήμερο τεῦχος τοῦ Λόγιου Ἐρμῆ³, δημοσιεύεται γράμμα τοῦ Κ. Μ. Κούμα, ἀναφερόμενο στὸ κείμενο αὐτό. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἤδη φράση τοῦ γραπτοῦ αὐτοῦ τοῦ Κούμα, «τὴν ἀπὸ τὰ Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐξαίρεσιν περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου ἀνέγνωσα κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας», συμπεραίνουμε:

Πρῶτον ὅτι ἡ «Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου», μὲ τὴ μορφή τοῦ ἀνάτυπου («ἐξαίρεσις») κυκλοφόρησε στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ταυτόχρονα μὲ τὶς δύο ἄλλες καὶ ὅτι τὸ ἀνάτυπο αὐτὸ ἔχει ὑπ' ὄψη του ὁ Κούμας. Καὶ δεύτερον ὅτι ὁ ὅρος «ἐξαίρεσις» εἶναι ἀντιγραφὴ ἀπ' τὴν κεφαλίδα τοῦ ἀνάτυπου: «Ἐξαίρεσις τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφομένου» κι ὄχι μετάφραση ἀπ' τὸν Κούμα τοῦ γερμανικοῦ ὄρου *Auszug* ὅπως ὑπέθεσε

ὁ Ν. Α. Βέης⁴ ὁ ὁποῖος φαίνεται πῶς δὲν εἶχε ὑπ' ὄψη του τὸ ἀνάτυπο.

Μὲ τὸ γραπτό του αὐτὸ ὁ Κούμας ἔρχεται νὰ ἐκθειάσει τὸν ἀποστολέα τῆς «Ἐπιστολῆς» πού τὸν θεωρεῖ «φιλογενέστατο καὶ καθ' ὑπερβολὴν ζηλωτὴν τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους». . . (ἀξιέπαινον διὰ τὸν ἀγαθὸν ζηλὸν του), νὰ ἐπικυρώσει ὡς ἀληθῆ κι ἀκριβέστατα τὰ ὅσα λέγονται ἐκεῖ καὶ νὰ κάνει ὀρισμένες γενικεύσεις ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχολικὰ πράγματα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γενικὰ στὸν ἐλληνικὸ χῶρο. Αὐτά, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ γραφόμενα ἀπ' τὸν ἀποστολέα τῆς «Ἐπιστολῆς» ὅτι ἔφθασε στὴ Σμύρνη ἀπ' τὴν Ὀδησσὸ μέσω Κωνσταντινούπολης καὶ τίς ἀκριβεῖς λεπτομέρειες πού μᾶς δίνει γιὰ τὴ Σχολή, πράγμα πού μαρτυρεῖ μιὰ μεγαλύτερη χρονικὴ παραμονή του ἐκεῖ, γεγονὸς τὸ ὁποῖο δὲν τὸ κρύβει κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἐπιστολογράφος, ὀδηγοῦν κι ἐδῶ τὸ νῆμα τῆς σκέψης στὸ ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον κάποιος δάσκαλος ἢ ὑποδιδάσκαλος τῆς Σχολῆς ἢ, γιὰτι ὅχι, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κούμας. Ἐξ ἄλλου ὁ ἴδιος ὁ Κούμας ἐνισχύει ἔμμεσα τὴν ἀντίληψη αὐτὴ μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀκριβῶς τὴν ἀποκρούει. Γράφει: «ἐπειδὴ δὲ ἐνδέχεται καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλου νὰ νομισωσιν, ὅσοι τὴν ἴδωσι, γέννημα, ἢ ἰδικόν μου, ἢ τινος τῶν συναδέλφων μου διδασκάλων τοῦ Γυμνασίου, κρίνω διὰ πολλοὺς λόγους ἀναγκαῖον. . .». Ὅσο γιὰ τὴν εἰκασία τοῦ Ν. Α. Βέη πῶς ὁ «Β» μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου θεωρῶ πῶς ἔχει ἐναντίον της τὰ ἐξῆς: τὸ 1811 ὁ Βασιλείου δὲν ταξίδευσε ἀπ' τὴν Ὀδησσὸ μέσω Κωνσταντινούπολης στὴ Σμύρνη καὶ πόσον μᾶλλον δὲν παρέμεινε ἐκεῖ ἓνα μεγαλύτερο χρονικὸ διάστημα. Βρίσκεται τὴν περίοδο αὐτὴ στὴ Βιέννη. Ἐξ ἄλλου κι ἂν ἦταν ὁ Βασιλείου γιὰτι ν' ἀλλάξει τὸ «Β» τῶν «Ἀνατολικῶν Μεταλλείων» καὶ τοῦ ἀνάτυπου στὸ «ὁ φίλος σου Πολύκαρπος» τοῦ Λόγιου Ἑρμῆ ἐφ' ὅσον καὶ τὰ τρία ἔντυπα — ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ δύο μὲ τὴν ὑπογραφή «Β» — κυκλοφοροῦν περίπου ταυτόχρονα καὶ στὴν ἴδια πόλιν καὶ ἀπευθύνονται, κατὰ πρῶτο λόγο, στὸ ἴδιο κοινὸ πού θὰ τὸν εἶχε κιόλας ἀναγνωρίσει;

Βεβαίως, ὅπως τονίσαμε καὶ παραπάνω, τὸ ἔλο θέμα τοῦ ἀποστολέα (ὅπως καὶ τοῦ παραλήπτη) εἶναι περισσότερο φιλολογικὸ καὶ λιγότερο οὐσίας. Κι αὐτὸ γιὰτι, ἄσχετα ἂν εἶναι δάσκαλος τῆς Σχολῆς τοῦ Κούμα ἢ ὁ ἴδιος ὁ Κούμας ἢ ἀκόμη ὁ Βασιλείου ἢ, κι ἀκόμη παραπέρα, ἂν εἶναι φτιαχτὴ ἢ «Ἐπιστολὴ» στὴ Βιέννη καὶ οἱ δημιουργοὶ τῆς ἔβαλαν ἀπὸ κάτω τὸ Β(Βιέννη;) πού ὁ Γαζῆς, γιὰ λόγους πού δὲν

4. ὁ.π., σ. 218, σμ. 3.

μπορούμε τώρα ν' ανιχνεύσουμε τὸ ἄλλαξε στὸν Ἑρμῆ, αὐτὸ πὸ εἶναι βέβαιο εἶναι πὼς εἶναι γραμμένη ἀπὸ ἀνθρώπου τοῦ κύκλου τοῦ Κοραῆ πὸ μὲ τὴν ταυτόχρονη τριπλῆ δημοσίευσή της στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», σὰν ἀνάτυπο, καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῆ, ἐπιθυμοῦν νὰ προβάλλουν μὲ κάθε μέσον τὸ νεωτεριστικὸ ἔργο πὸ εἶχε ἀρχίσει, μέσα ἀπὸ μύριες δυσκολίες, νὰ παίρνει σάρκα καὶ ὀστά στὴ Σμύρνη (ὅπου τότε δίνονταν μιὰ καίρια μάχη μεταξὺ νέου καὶ παλίου) καὶ νὰ ὑπερφραλαγγίσουν, μὲ ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις, τοὺς ἀντιπάλους τους, πού, ὅπως γνωρίζουμε, εἶχαν ἀρκετοὺς ὀπαδοὺς στὴν αὐστριακὴ πρωτεύουσα, ἀλλὰ καὶ γενικότερα στοὺς κύκλους τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ εἶχαν ἤδη ἐναντιωθεῖ στὸ πνεῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ.

Τέλος, ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἰδιαίτερη σημασία πὸ ἔχει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ ἢ «Ἐπιστολή», ἢ δημοσίευσή της στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», θέτει ὑπὸ μελέτη κι ἓνα ἄλλο θέμα πὸ δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ χῶρος ἀλλὰ καὶ οὔτε πρόθεσή μας νὰ τὸ ἐξετάσουμε τώρα: τὸ θέμα τῶν ξένων ἐφημερίδων πὸ οἱ Ἕλληνες τῆς Βιέννης διάβαζαν. Γιατὶ ἡ δημοσίευση τῆς «Ἐπιστολῆς» στὰ ἑλληνικά σὲ μιὰ ξενόγλωσση ἐφημερίδα δὲν στοχεύει ἀσφαλῶς τὸ ντόπιο ἀναγνωστικὸ κοινὸ τῆς Βιέννης ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς παροικίας πὸ τότε ξεπερνοῦσαν τὶς 4.000⁵.

Γιάννης Καρᾶς

5. Ὁ Ν.Α. Βέης, ὁ.π., σ.σ. 193-195
δημοσιεύει κατὰλογο τῶν Ἑλλήνων

συνδρομητῶν καὶ συνεργατῶν τοῦ
"Fundgruben des Orients".

Ἐξαιρέσις τοῦ περιοδικῆ συγγράμματος, Ἀνατολικά Μεταλλεία ἐπιγραφουμένου.

Ἐτος Β. Τμήμα Α.

Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου.

Πρὸς τὸν Α. Δ. εἰς Βιένναν, ἐκ Σμύρνης τὴν 2 Μαρτίου 1811.

Δι' ἄλλης μου ἐπιστολῆς σ' ἐφάνερασα περιστατικῶς τὸν ἀπ' Ὀδησσοῦ εἰς Βυζάντιον, εἰς καιρὸν χειμῶνος, δευτέρου μὲν διαπλῶνον μου, τὴν ἐκεῖ τριήμερον διατριβήν, τὴν ἐδῶσε κατευδύδιόν μου, ἔτι τὴν εἰς τὸν τόπον τούτων ἐυαρέσυσίν μου. Ἡ ἐυαρέσυσις αὕτη δὲν ἠλαττώθη, φίλε μου, πανταπασι εἰς τὴν ἑως τὰρα ἐντάλῃ διαμονήν μου. Ὁ χειμὼν εἶναι ἔδῳ μετριώτατος, συγκρινόμενος μάλις πρὸς τὸν τῆς Ἀδριακῆς, τῆς ὀκείας ἢ ἄνοιξις αὕτη εἶναι τῷ χειμῶνος τῆς Σμύρνης χειμῶνοσθετέρα. Ἀναντιρρήτως σήμερον ἠδελος φθόνῃς τὴν εὐτυχίαν μου, ἂν, βρεχόμενος ἴσως αὐτόθι, ἠχαιοισιζόμενος, ἢ τρέμων ἀπὸ τοῦ ψύχους ἢ τὸν παγετὸν, ἐμείδαντες τίσον ἐπρίφθησα ἐγὼ, περιπατῶν εἰς τὴν παραθαλασίαν, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῷ Μέλῃτος Ἰοταμοῦ, πανήγυριν ὀφθαλμῶν ἔχων ὅποιον αὐτόθι ἰδέσποτε ἔχετε. Ἡμέραι Ἀλκυονίδες, ἢ θαλάσσια λειοκύμων, ἢ γῆ κατάγραφος ἀπὸ ἄνθη, ἀμυλώμενα εἰς τὴν καλλονὴν μὲ τὴν ἀμίμητον πόσιν. Δένδρα πολλά ἔτι παντοδατά, τὰ μὲν φαίβαλλῃ, τὰ δὲ ἠδὴ μὲ ἄνθη σολιζόμενα, ἢ ἐκ μέσων αὐτῶν λιγυρὰ ἀνθῶνων ἄσματα. Αἱ δὲ ἀκαλαὶ τῷ ζεφύρῳ τριζῆ, συμμετρως ἀναψύχουσαι τὸ ποιεῖν, ἄλλοι ἀποδεικνύουσι τὴν τῷ λαμπροτάτῳ ἡλίῳ ἀκτίνα. Καὶ ἢ ἐκ τῆς ἀφθορίας δὲ κατὰ ταύτην τὴν χώραν ἠδονὴ δὲν εἶναι ὀλίγη. Ἐδῶ εὐρίσκεις πολλὰ ἢ καλὰ, ὅσα τρέφει γῆ ἢ θάλασσα. Πρὸ πάντων ὅμως μ' εὐφραίνει τὸ τῶν ὀπωρῶν γένος, αἱ ὅσαι θανμασίως προλαμβάνουσι τὸν σπυρῆ τῆς καρπογονίας ἐκάστου καιρῶν. Παρήλθον ἠδὴ ἡμέραι ὑπὲρ τὰς τριάκοντα, ἀφῶ ἔραγον καίμας χλωρῶς ἢ καλῶς. Μετὰ παρηγορούσι δὲ εἰς ὑπερβολὴν ἢ τὰ χρυσοῖδῃ ἔκαρτοκαλα, ἢ αἱ σφυλαί, τὰς ὅσας ἠελλας νομίζουσι, ὅτι τὰρα ἰδρῶσαντο ἐκ τῆς ἀμπελοῦ οἱ πωλοῦντες. Ταῦτα, φίλε, συντόμως τὰ κατ' ἐμὲ.

Οἱ δὲ διδάσκαλοι, ὃ, τε Κ. Μ. Κομῆς ἢ ὁ Οἰκονόμος, περὶ τῶν ὀπωρῶν κυρίως καὶ μίθως ἐρωτᾷς, ἐξ-ακαλουθούσι, τὴν ὀκείαν κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον ἤρχισαν πολλῶν ἢ καλῶν μαθημάτων διδασκαλίαν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον μὲν τῷ Κέμα λαγόμενον, κυρίως δὲ ὃν κοινὸν τῆς Σμύρνης Γυμνασίου, ὡς παρὰ τῆς κοινῆς συνεισφορᾶς τῶν Σμυρναίων ἢ τινῶν εἰς Σμύρνην παρεπιδημούντων φιλικῶν φιλοτίμως συντηρούμενον. Λέγεται ἰδιαιτέρον πρὸς ἀντιδιαβολὴν τοῦ μόνου ἐνιαυτοῦ ἕνα διαρκέσαντος κοινῶν Γυμνασίου, τὸ ὅσον εὐσκαπὸς ἐπειδὴν ὀφθαλμῶς, ἢ ἢ σκευωρία τινῶν κατήργησεν, ὡς παρητῶν, ἀφῶ σώζεται ἢ ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῷ διδασκάλῳ Χρυσόθῳ καλαῖα Σχολῆ. (α)

Τὸ νόμιμον εἶναι, ὅτι οἱ τότε καταβούντες τῷ Γυμνασίου καὶ ἀποκαλούτες τὴν φιλοσοφίαν ἢ τὴν Μαθηματικὴν ἰδελθρίας διδασκαλίας, ἢ γυμνάσματα τάχα ἀσυμβίβαστὰ εἰς τὴν παρῶσαν τῷ ἔθους πολιτικὴν κατάστασιν, διὰ νὰ καταβάλλωσι διὰ τῶν τοιούτων σικκοφαντιῶν τὰς ἀντιπολιτευόμενας κρεσσάτας, τὰς ἢ το Γυμνάσιον συνίσταται, ὀνειδίζουσι πανταχῶθεν διὰ τὴν τριούτην κακότητα ἢ ἀσθένειαν τῷ Ἑλληνικῷ ὀνόματι κατάργησιν, ἄδουσι παλιφῶσαν, ἢ ἔφεραν εἰς τὴν καλαῖαν Σχολὴν διδασκαλοὺς φιλοσοφίας ἢ Μαθηματικῆς τὴν Θεοφίλον, (β) μαθητὴν τῷ Βενιαμίν, τελειοποιουμέντα εἰς Ἰταλίαν ἢ εἰς Παρίσις. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀκταλέσματα τῆς ἐνεργουμένης ἀναγεννήσεως τῶν Γραικῶν! Ταῦτῃ ἢ τῷ κοινῷ γυνάμῳ (l'esprit public) τὴν ὀπίαν βιάζεται ἕκαστος νὰ σέθεται.

Μὴ νομίζουσι δὲ, ὅτι ἢ σύστασις τῷ Θεοφίλῳ εἰς τὴν καλαῖαν Σχολὴν φέρει τινὰ καλῶσιν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον τῷ Κέμα Γυμνασίου, διότι εἰς τὸτο φοιτῶσιν, ὡς ἢ πρότερον, ὑπὲρ τὰς 150 μαθητῶς. Καὶ μὲν Κέμας διδάσκει ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1810 τὴν Φυσικὴν ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῷ ἐκδόσεως Σειρῆς τῶν Μαθηματικῶν ἢ Φυσικῶν Ἰεραγματειῶν, ἢ τὴν Μεταφυσικὴν τῷ Σοῦβι εἰς τὰς τῷ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἀκρωμένους, ἐπὶ τῷ Στοιχείῳ τῆς Μαθηματικῆς εἰς κλάσιν μαθητῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Οἰκονόμος (γ) δὴ μὲν κλάσιν μαθητῶν, ἀχολυμένους εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διδάσκει Θεοκιδῆν ἢ Ἡρόδοτον ἢ τὰς Παρᾶλλῆλους Βίβας τῷ Πατριάρχῃ ἐκ τῆς πολιτικῆς ἐκδόσεως τῷ δαιμονίῳ Κοραῖ, βοηθεῖ δὲ ἢ τὴν παρῶσαν τῶν ἐπιτημῶν, διδάσκων τὰς τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ τὰ φιλοσοφικὰ ἀκταλέματα, Λογικὴν ἢ Γεωγραφίαν, τὰς δὲ μεγαλητέρας ἐκ τῶν μαθητῶν διδάσκει τρεῖς τῆς ἑβδομάδος τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἐρμηνεύει εἰς αὐτὸς κατὰ τὸ παρὸν τὰς Βίβας Κορᾶ

ηγήδ Νέωτος. Τὸς δ' ἄλλες μαθητὰς, κατὰ βαθμὸν τῶν διδάξειών των, διδάσκουσιν ἐρεξῆς τέσσαρες ἐποδοδίσκαλοι, Ἀποστόλιος Σμυρναῖος, Ἰωάννης Πελοποννήσιος, Ἀλεξάνδρος Ἰβραήμιος, καὶ Δημήτριος Θεσσαλός. Πρὸς δὲ τὸς μικρὰς μαθητὰς διδασκείται ἀπὸ τῆς ἐθεδημάδος, παρεκτὸς τῆς ἱερᾶς καθηρέσεως, καὶ πρακτικῆς διέξεως τῶν Γεωγραφικῶν πινάκων, μάλιστα τῆς Ἑλλάδος, συνιδεμένη μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἰεραρίας αὐτῆς, μεταφρασθεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν εἰς εἶδος χαρτοποικίαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου εἰς τὴν Αὐστριακὴν Βιένναν κατὰ τὸ 1807 ἔτος.

Εἰς τὰς ἀναγνώσεις συρρέουσιν πάσης τάξεως ἀδελφικοὶ, καὶ πολλοὶ τῶν ἀλλογενῶν ἑσκακίων, καὶ τισὶς τῶν πρῶην συνεργησάντων εἰς τὴν καθάρσει τῆ Γυμνασίου τῆς κοινότητος. Πολλοὶ δὲ τῶν μαθητῶν προκρίττουσι θαυμασίως, μάλιστα περὶ τὴν σύνθεσιν τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης (δ). καὶ ἂν οἱ Σμυρναῖοι ἄν ἀπεκρίθησαν συνεισφέροντες διὰ τὴν συντήρησιν τῆ Γυμνασίου, εἶναι ἐλπιδες ΕΚ ΤΗΣ ἸΩΝΙΑΣ ΝΑ ΛΑΛῶΜΗ ΠΑΛΙΝ ἈΔΡΟΤΕΡΟΝ ΤΟ ΦΩΣ Εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν διδασκαλίαν τῆς Φυσικῆς συνιδεῖσιν πολλὰ πειράματα διὰ τῶν ἀξιολογητέραν τῆς Φυσικῆς καὶ Μαθηματικῆς ὀργάνων. Παρεκτὸς δὲ τῶν μαθητῶν, ἠδυνόμενοι καὶ ἄλλοι τῆς Σμυρναῖος κάτοικοι νὰ βλέπωσι τοιαῦτα περίεργα πράγματα, ὡσάντι γίνεται ἀξιολογῶν τι πείραμα, συντρέχουσι τῶσιν, ὅσες δὲν χωρεῖ ἡμεῖς ἢ μετὰ τῆ Γυμνασίου Στοᾶ. Κατὰ τὴν κατ' Ἰανουαρίαν, ἐπειδὴ ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ταύτατος ἀναλύσεως, συνήλθον πλῆθος πολλὸν, καὶ ἶδον με θαυμασμοῦ τὰς ιδιότητας τῆ ὑδρογονικῆ ἀέρος, ἐνδὸς τῶν συστατικῶν μερῶν τῆ ὕδατος, καὶ μετ' ὀλίγας τάλιν ἡμέρας ἐξέστησαν, ἰδόντες τὰς τῆ ἑξυγονικῆς, καὶ ὅτι χαλκὸν ἐμβληθεὶς εἰς αὐτὸν, ἐκείν τὰχιστα μετ' ἐπιποτάτην καὶ ταχυτάτην φλόγα.

Εἰς τὰς πρὸ ὀλίγῃ γενόμεναι δημοσίας ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, παρεκτὸς πολλῶν κλήθους τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης Γραικῶν, παρεβήθη πολλῶσιν καὶ ὁ τῆς Αὐστριακῆς αὐλῆς Ἐκπαιδευτικὸς Ἰεροδότης (ἀνὴρ σφοδρὸς, καὶ περὶ τὴν Μαθηματικὴν μάλιστα δόκιμος) καὶ προβαλὼν τινὰς Μαθηματικὰς καὶ Μιχαηλικὰς ἀπορίας, ἔλαθεν ἐντελῶς ἱκανοποιητικὰς ἀποκρίσεις καὶ λύσεις, καὶ ἐθαύμασε τὴν ἐμμάθειαν τῶν Γραικῶν νεολόγων.

Λυττεῖται ἤδη ἡ Σμύρνη, σερεμένη τὸν ῥηθέντα Ἐκπαιδευτικὸν τῆς Αὐστριακῆς Ἐπιτροπῆς Ἰωσὴφ, ἄνδρα καλοκἀγαθὸν καὶ φιλόκαλον, δαίφταντα καὶ πρὸς τὸ ἰδιαιτέρον τῆ Κέρμα Γυμνασίου ἐξαιρετοῦ ἔννοιαν καὶ ὑπερασπίσιν· ἐλπίζου ὅμως καὶ ἡ πόλις εἰς τὸ Γυμνάσιον, ὅτι θέλωσιν εὐρεῖ πειρῶσιν προτερήματα καὶ διαθέσιν εἰς τὸν ἀποδοχὸν τυ.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν ἐξεφωνήθησαν παρὰ τῶν εὐδοκίμησάντων λόγοι ἀρετῆς καὶ εἰς ὕψος Κεραικῶν, καλῶς συντεταγμένοι, σκοποὶ ἔχοντες τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς τὸν ἔπαινον, ἔτι δὲ καὶ ἐγκιμιά τινα, οἷον Σωκράτους καὶ Σμυρναῖος, ὅχι ἀγενῆ. Ταῦτα δὲ ἤρσαν εἰς τὴς παρόντας τῶσιν, ὡσεὶ ἐγένετο κρέτος χειρῶν πολλῶν, ὡς εἰς θέατρον, καὶ πολλὸς ὁ ἔπαινος τῆς παιδείας ἐκ τούτου κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν.

Μετ' ἐπιποτάτην τὸ ὑπόσιον ἔσειλες ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐφημεριδος σας περὶ τῶ εἰς Βεκερζέσιον συσταθέντος Λυκείου, καὶ τὸ ἐκονομικῶσιν εἰς πολλὰς. Ἐπροξένησεν εἰς ὅλους τὸς φιλοκάλους μεγάλην χαρὰν, εἰς δὲ τῆς ἐναντίας μεριδος καταπύχυν. Ἐκμεθῆ ἀντήρραφεν καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Εἶδε δὲ μνησθῶσιν κατὰ δύναμιν καὶ ἄλλοι τὸν ἐνεργέτην τῶ γένους Ἰωνάτιον! (ε). Ἰγναίον!

B.

(α) Διὰ τὰ ἔχουσι ἰδεῶν καθαρῶτερον τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ἐξεύρωσι νὰ ἀπαντήσωσι εἰς τὰς συνοφαντίας τινῶν, ἴσως καὶ αὐτοὶ καταβουώντων κατὰ τῶν συνησάντων τὸ Γυμνάσιον, καὶ θελησάντων νὰ τὸ ἐνώσωσι μετὰ τῆς παλαιᾶς Σχολῆς, τὸ ποσὸν νομίζουσι τινὲς ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα, μᾶτε, φίλε, ὅτι ἡ παλαιὰ Σχολὴ ἐσυστάθη πρὸ πενήκοντα περὶ πε ἐνιαυτῶν. Ἰερὸθεὸς τις, ἀνὴρ πεκαυδεμένος καὶ καλοκἀγαθός, συνεργῆς ὀλίγους τινὰς εὐπῶν, ἐπροκρίσεν αὐτὴν ὑποκτενομένους δὲ τινὰς τῆ καιρῷ ἐκείνῃ λυμπαίνωσιν, ἔβαλε τὴν Σχολὴν ταύτην ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Βρετανῶν, ἑλληνικὰς τέσσαρας αὐτονομίας ἐπιπέσους, καὶ ὁραθησάντων νὰ ἐκλεχθῶσιν ἀλληλοδιαδόχως, ὅτι τε ἐπίτροποι καὶ οἱ διδάσκαλοι ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸς προκατόχων αὐτῶν πληρεξουσίως. Ἐκύρωσε δὲ ταῦτα καὶ διὰ πατριαρχικῶν διαταγῶν τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας.

Ταῦτα λοιπὸν ἐπερῶντο μέχρι τινὸς κατὰ τὴν πρόνοιαν τῶ συσῆστας, καὶ ὡκοινομετο ἡ Σχολὴ τῆς Σμυρναῖος, ὡς τὸ σύστημα κατὰ πάντα ἀνεξάρτητον ἐκ τῆς πόλεως. Κατὰ τινὰ δὲ συμβῆσαν πυρκαϊὰν ἢ οἰκισμὸν τῆς Σχολῆς ἐξηλειφθη ἔξελίπει δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ πρόσοδοι. Ἐγενε λοιπὸν παρὰ πολλῶν νέων συνεισφορᾶ, καὶ ἐκτισθῆ ἡ Σχολὴ ἐκ νέου λιθοκτίστος, ἐκποικιλῆ μετὰ νέας προσόδους, καὶ ἐκπλατύνθη κατὰ καιροῦ δι' ἀφιερωμάτων τῶν ἀποθηκῶ των καλοκἀγαθῶν ὁμογενῶν. Διωρίσθησαν ἐπὶ τούτῳ νὰ περιερχῶσιν καὶ δῖσχοι εἰς τὰς ἐκκλησίας, διὰ τὰ ἀξιώνωνται α πρόσοδοι τῆς.

Τοιαυτῶσιν οἱ Σμυρναῖοι, λαβόντες τὸ ἐνδοξίμην παρὰ τῶ καλοκἀγαθῶν μακαρίτων Ἰερὸθεῶν, εἰδείσαν ἐκ τῶν πράξεων, ὅτι ἦσαν Ἑλλήνων παῖδες, καὶ ἀξίον νὰ ἔχωσι κοινὴν τῆς πόλεως Σχολὴν· ἀλλ' ἡμέλεισιν νὰ τὴν ἐμμεθῶσιν καὶ εἰς βῆσεις ἀναλόγους, μεταβάλλοντες τὰς παλαιὰς τῆς ἰδιαιτέρας ἐκείνης Σχολῆς διαδοχὰς, καὶ τὴν

δικαιῆν αὐτῆς. Ἡμεληθήσαν δὲ τὶσιν εἰς αἱ διαδαγαὶ ἐκείνης, ὡς ἀπὶ τῶν τεσσάρων ἐπιτρόπων, διὰ τὴν τὴν Σχολὴν μόνος εἶτε ἐρχάτος οἱ Δημογεροντες τῆς πόλεως, ἐξεγερθέντες ἐκ τῶν Ἀυτοκράτων τῶ συμπολίτου αὐτῶν Κοραῆ Στοιχειαστῶν, ἃ θέλοντες νὰ μιμηθῶσι τὰ καλά τῶν Χίων ἢ Κωδικαίων, ἐπαύθησαν ἢ τὴν Σχολὴν, ἐφρόντισαν νὰ τὴν φέρωσιν εἰς κατάστασιν ἀξίαν τῆς Σμύρνης, καταλαύοντες αὐτὴν ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἢ ἐξήγησαν παρὰ τὴν μέχρι τότε δεσποτικῶς διοικῆτος τὰ τῶν Σχολῶν, ἢ μὴ καταλειφθέντες ἐπιτρόπων, λόγων περὶ τῶν πεπραγμένων. Ὁ δὲ ἔφερον εἰς μέσον τὰς πρὸ πολλῶν ματαιωθίσσας διαταγὰς, ἢ χειροτονησας ἐκ τῶν οἰκείων τε συνεπιτρόπων, ἀνεκρίθησαν τὴν εἰς ἄλλας καιρῶν ἢ εἰς ἄλλας περιστάσεις προσληθίσσας εἰς σύστασιν τῆς πρώην Σχολῆς Βρετανικῆν προσαίτιαν.

Ὁ ἴσχυος τῶν Βρεττανῶν δὲν ἤθελον εἶδαι βέβαια ἔτε Βρεττανὸς, ἔτε ἴσχυος, ἐὰν ἀναφῆρῃ, ἢ παρῆμει τὴν προσδοκίαν εἰς τοιαύτην προσαίτιαν τιμῆν. Ἡ πολυχρόνιος δυσυχία κατένευσε τῆς Γραικῶν νὰ ἔχωσι χρεῖαν τοιαύτης προσαίτιας, ἢ νὰ μὴ διακρίνωσιν, ὅτι εἰς ὅποιαν δύναντο περιστάσει ἐπιτιμότερον ἢ συμφερέτερον εἶναι εἰς ἔθνος ἕκαστον νὰ συμματιῶσιν καθ' ἑαυτὸ, προστευόμενοι οἰκοδὸν ἢ ὄχι ἕξασθεν.

Τοιούτοτρόπως, φίλε, προσηρόωθησαν αἱ παλαιαὶ διαταγαὶ εἰς νέα σύμματα, ἀπὸ ταῦτα συνεκροτήθησαν μὲ ἰκανὴν μὲν προθυμίαν διὰ τὸ καλὸν, χωρὶς ἰκανὴν ὅμως πρόνοιαν διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, ἐκείνῳ ἀνευτροπίων θεμιλίω. Ἐκ τούτου ἐγενήθησαν αἱ νέα ταραχαὶ μεταξὺ παλαιῶν ἢ νέων Δημογεροντῶν, τῶν μὲν θελήσαντων τὸ κοινὸν νὰ γενῆ κοινόν, τῶν δὲ καταθώωντων νὰ μὴ ἀνατρέπωται τὰ ἐκ προγόνων ἐρρηθιθέντα. Συμπερὶς σὺ, φίλε, ἦδη τίς τῶν δύο μερίδων ἔχει τὰ περισσότερα δίκαια.

(β) Ὁ Κοραῆς ἐργάσασθε τὸν Θεόφιλον προσωπικῶς, ἢ φαίνεται, ὅτι τὸν εἶχον εἰς ὑπόληψιν, τὸν δὲ Κέμαν γνωρίζει ἐκ τῶν ὁσίων ἐξέδωκε βιβλίον, ἢ τὸν κρίνει ἀξίον τῆς Σμύρνης Διδάσκαλον εἰς τὰ Προλεγόμενα τῶ Δ' Τόμου τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐξείρμεν λοιπὸν, ἔτι, ὡς φιλογενῆς, ἀγαπᾷ ἢ τιμᾷ ἢ τὸς δύο· ἀς ἴδωμεν πῶς θέλωσι δικαιοσύνη ἢ αὐτοὶ τὴν φιλίαν τε, τιμῶντες τὴν γεννησάμενην ἢ θρησκείαν αὐτῶν Μητρίδα (κατὰ τοὺς Κρήτας) Σμύρνην, ἢ φέροντες εἰς ὁμόνοιαν τὸς συμπολίτας αὐτῆ Σμυρναῖες, διὰ τὴν συνέμισιν τὰ καλά, ἢ νὰ εὐεργετήσωσιν ἀλλήλους τὸ ἔθνος, φωτιζόντες ἢ πωρηγνόντες εἰς συνεματιῶσιν τῶν κειμένων.

(γ) Ὁ Οἰκονόμος ἔτος, ὃ ἐκ Σαρδανίας τῆς Θετταλικῆς ὁρμάμενος, εἶναι δεινὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, φιλογενῆς μάλιστα ἐνθεσιασμῶ, ἢ ζηλωτῆς εἰς ὑπερβολὴν τῆς μέσης τῆ Κοραῆ. Παρὰ τὸ διδασκαλικὸν τῆ Γομασίᾳ ἐπαγγέλμα ἐκαστοῦ ἢ ὡς Πιπότην, ἢ ὡς Ἰεροκήρυκῶν χωρὶς ἐπ' ἡμετέρας, ἐκείνης ἀμελείας, ἢ μεταξὺ αὐτῶν τῶ ἀλλογενῶν Ἑυρωπαϊῶν πολλοὶ, συρρέουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τὴν ἐπίδοσιν. Ὁ ἀνθρώπος ἄτος, χωρὶς νὰ διατρέψῃ σποτὴ εἰς ἀλλοθῶν, ἔγχει εὐκρατῆς διαφορῶν ἡλωσῶν τῆς Ἑυρώπης, ἢ ἐπισημονικῶς. Αἱ Ἀκαδημίαι, ἢ οἱ σφῶν τῆς Ἑυρώπης ἤθελον εἶδαι διὰ τὸ πνεύματὸν προσφερόμενον σῶσιν πρὸς τελειοτέρων ἐξάσκωσιν τῶν λαμπρῶν τε προτερημάτων. Πρὸ πολλῶν καταργηταὶ εἰς τὴν ματάρωσιν τῶν Τραγωδιῶν τῆ Ἑυριπίδα. Εἶδε νὰ ἴδωσι ποτὲ τὸ φῶς τελειοποιηθεῖσαι.

(δ) Ὁ Κεῖμας ἠκολούθησα πρώτος τὰς εἰς τὸν Ἡρόδοτον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τῆ Κεραῆ συμφελέως καταργημένους ἐπιμελῶς εἰς τὴν χρῆσιν ἢ κωνοσῶν τῆς συνήθους ἡμῶν ἡλωσῆς. Ἦσαν βέβαια ἢ οἰκῶν ἰκανῶς ἐξοπλισμένους μὲ εἰδοσιν τῆς προγενεῖς ἡλωσῆς, ἢ μὲ κρίσιν διὰ νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸ καθῆμενὸν μὲ περισσοτέραν εὐδοκίωσιν παρὰ πολλὰς ἄλλας μακαρονισὰς, μεγάλα φανταζόμενης ἢ ἐπαγγελωμάτων, ἢ δὲ εἶναι τῆς πατριῆς τῶν σφαλερῶς νομίζοντων, ἢ λαγόντων, ὅτι ἀρκεῖ πρῶτα νὰ κειθῆμεν, ἢ εἶναι περιττὸν νὰ κωρηγῶμεν λειψὶς ἢ καίνας Γραμματικῆς· ἀλλ' εἶναι πεπληροφορημένους, ὅτι ὁ καλύτερος συγκροτημένος ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἢ νῦν ἢ λόγων ἔχων ἀναλόγως ἐσολισμένους. Τὴν αὐτὴν χρῆσιν ἢ σολισμὸν τῆς ἡλωσῆς ἴδωμεν ἔτι εἰσῆγεσθαι ἢ τὸ Λύκειον τῶ Βυκορέσιον. Τὸ τὴν προσαίτιαν τῆ Ἰγνατίου ἢ τὴν ἀνηγῆναι τῶ Βυβαλάχῃ, ἢ μὲ μέσα ἀδρᾶ, τὸ Λύκειον εἶναι βέβαια εἰς κατάστασιν νὰ κατορθώσῃ πολλὰ καλά. Εἶδε νὰ μὴ ἐπιβλέψῃ ἢ εἰς αὐτὸ ποτὲ βάσκανος σφαλμῶς, διὰ νὰ παραμεληθῶσιν. Ἀπὸ δὲ ἀπῆξ βίβλασιν σὺν θεῶ, ἔχομεν χρῆσιν ἐλπίδας.

(ε) Ποία πόλις; ἐδύναμιν νὰ εἶπω, ποία ἢ κολοβὴ χώρα δὲν εἶδοντὸν νὰ μιμηθῆ κατὰ τὴν κατάστασιν τῆς τῆ Βυκορέσιον; Τῆ τῶν Ἀρχιερέων δὲν εἶδοντὸν νὰ μιμηθῆ τὸν Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου; Οἱ περισσότεροὶ τῶν ἀνθρώπων ὅμως κρησασίζόμεθα ἐν ἀμαρτίαις, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὅταν ἐμεικίωμεν τῶ χρεῖος μας, ἢ ἀγνώμεν, ὅτι πολλὰκις καταρθῶνται ἢ αὐτὰ τὰ ἀδύνατα φαινόμενα, ὅταν οἱ ἀνθρώποι προσπαθῶσι μὲ ἄλλες τὸς τρόπους τὴν κατορθώσων τῶν δυνατῶν. Ἐξ ἐναντίας ὄχι μόνον τὰ δυνατὰ καταρθῶνται διὰ τῆς ἀμελείας, ἢ καταχρήσεως ἀκατόρθωτα, ἀλλὰ ἢ αὐτὰ τὰ ἐμπράκτως ἐνεργήματα, καταργῶνται. Τὸ Βυκορέσιον αὐτὸ εἶναι τῶ λόγῳ ἀπόδειξις.

Ἡ εἰς Λύκειον ἦδη μεταμερῶσθεσα αὐτὴ Σχολὴ ἦτο πρὸ πολλῶ πρὸς αὐτάρκειαν πετριμισμένη, διὰ τὴν γενῆ ὠφέλιμος. Ὅτε ὁ πρώην Οὐγγροβλαχίας Δισίδεος εἶχεν εἰς αὐτὴν ἡμῶν ἐργασίαν, ἢ μετεχειρίζετο τὴν μακαρικὴν διδασκαλίαν Λάμπρον, ἢ τὸν ἦδη κίβλας ἀρχιδιδασκαλεύοντα Βαβαλάχῃ, τίσις ἢ τίσις ἔργου.

πεις εφωτίσθησαν εις αὐτήν. Ὅτε δὲ αἱ περιβάσεις ἀπεμάκρυναν τὸν καλὸν ποιμένα, οἱ κυρίως χρεωσθέντες καὶ ἐνοσιζῶνται τὴν ἐδοξότεραν εὐλήν τῆς πατρίδος ταύτης, καὶ εὐακρομθεύσασιν εἰς τὴν Σχολὴν πόρος, ἐὰν δὲν εἴη, παρμηλέων, ἢ ἐκαρπύετο ἰσως αὐτοὶ καὶ τὰς παρέσβας αὐτῆς προσδοκῶσεν, μετὰ τὴν τελευταίην μάλινα τῷ μακαρίτῳ Λάμπρῳ, κατήγγησεν ἡ Σχολὴ εἰς ἀδελφίαν κατάρσασιν. Ἐλευθὸν δὲ Ἰγνατίος καὶ ἀναλαθὼν τὴν φροντίδα, κατέστησε τὴν πρώην Σχολὴν Λύκειον.

Ἡ δὲ Σχολὴ τῷ Ἰασσίῳ, ἔχουσα παρόμοια μέτρα, ἐπειδὴ ἔτε Ἰγνατίου ἔχει προσάτην, ἔτε ἄλλων φιλοπάτριδα, ἔτε φαίνεται, ἔτε ἀκούεται. Τί δὲν ἐλπίζεται ἐκ μόνης τῆς ἐπιμονῆς τῷ Ἰγνατίῳ εἰς τὸ ὅποιον ἐδεμελίωσε καλόν;

Ἡσοφὸν γὰρ ἔν βύλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾷ, καὶ μία γνώμη, λόγον ἔχουσα καὶ τιμῶν, τὰ κάλλιστα, καὶ ἀμέγιστα διαπράττεται τῶν κοινῶν. (Πλάταρ. Περί τῆ εἰς πρεσβυτέραν πολιτευτέον).¹⁴

Εἰς τὴν Ἑλλάδα προφασίζόμεθα τὸς κρατύντας ἢ ἀλήθεια ὅμως εἶναι, ὅτι πολλὰς καὶ γινόμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ τῆς κακίας αὐτῶν αἰτίοι. Τώρα σὺν θεῷ μᾶς λειπεῖ καὶ ἡ πρόφασις αὐτῆ. τὸ κράτος ὄχι μόνον δὲν ἀπαγορεύει τὴν σύστασιν τῶν Σχολείων, τῶν Μασθιμάτων, τῆς Τυπογραφίας κ. τ. λ., ἀλλ' αἰδανόμενον τὸ ἐξ αὐτῶν ὄφελος, καὶ μεταξὺ τῷ ἴδιῳ αὐτῷ ἔθνος τὰ συκαίνει, καὶ τὰ εἰρσκάμενα τῶν ὑψηλῶν διδασκαλῶν ὑπερασπίζεται, καὶ ἄλλα παρακινεῖ νὰ γίνωνται. Τὸ αὐτὸ πρᾶττισι καὶ πολλοὶ τοπάρχαι. Εἰς τὸ Βυζάντιον αὐτὸ εἰσέστησεν ὁ καλοκαγαθὸς κτήρυξ Μωρῆζης δι' αὐτοκρατορικῷ ψφίσματος τὴν εἰς Κερέ Κεσμὲ Σχολὴν. Ὁ Τοπάρχης Θεσσαλονίκης προμηθεύεται πολλὰ φυσικὰ καὶ μαθηματικὰ ὄργανα. Εἶναι πασίγνωστος ἡ τῷ περιωρῶμῳ Ἡγυμένῳ Ἰωαννίνων τρεῖς χεῖρας Διδασκάλους καὶ Σχολεῖα εἰνοια.

Προφασίζόμεθα τὰ βαρῆα ἔξοδα τῶν πόλεων, καὶ τὰ ἐνὸς ἐκάστου ἰδιαίτερα. Τοιαῦτα ἔξοδα ἔκποτε δὲν ἐλλείπουν, ὁ τρόπος μόνον τῆς ἐξδοείσεως διαφέρει, καὶ κατακαίνει ἢ ἐδοξα καὶ ἀνάλογα τῆς καταστάσεως ἐκάστου, ἢ ἔδοξα καὶ ἄσωτα, καὶ ἢ ἀναγκαῖα καὶ σωτήρια, ἢ περιττὰ καὶ ὀλιάρια. Ποῖα χώρα σιμὰ τῶν ἄλλων τῆς ἐξόδων δὲν δύναται νὰ συνισφῆρη καὶ τὰ χρεωσζόμενα εἰς μισθὸν διδασκάλου, ἢ διδασκάλων, εἰς σύστασιν βιβλιοθήκης, καὶ ἐκδοσιν βιβλίων, ἀναλόγως μετὰ τὴν κατάστασιν καὶ ἐκτασί τῆς; Βέβαια ἄδεμα, ἀν δὲν ἔχη λίκος ἀντι ποιμένων, πρεσῶτας μωρῆς, ἀντι φρονιμῶν καὶ πολιτικῶν. Τίς τῶν Ἀρχιερέων δὲν δύναται νὰ μιμηθῆ τὸν Οὐγγυροβλαχίας Ἰγνατίου; Βέβαια ἴδεις, ἀν δὲν ἦναι μεταπέφρων καὶ ἀπολίτευτος, καὶ νομίζῃ, ὅτι αἱ λαμπροφροναί, ἢ αἱ ἱπποφροναί, ἢ αἱ λουκαὶ πολυτέλειαι τῶν ὁμοίωνσι περισσύτερον, ἢ εἰς τὸ ποιμῶν, ἢ εἰς ἄλλο τὸς κρατύντας, παρὰ τὴν ἀρετὴν. Ἄλλ' ἴδομεν πάντοτε τὸ ἀναντίον, δηλαδὴ ἴδομεν τρέχον τὸ ποιμῶν κατέστη τῶν εὐτελῶν ποιμῶν ὅποιος δὴ ποτε τάξεως, σεμνολογῶν αὐτῆς καὶ εὐλαθήμενον, τὸς δὲ πολυτελεῖς νὰ λογίζηται ὡς Τελῶνας καὶ Φαρισαῖος, ἢ Σατράπας, ὑπακοὸν ἰσως ἐξ ἀνάγκης, ἢ διὰ πολιτικὸν, ἀποσεφόμενον δ' αὐτὸς ὡς λυμαιῶνας, καὶ καταφρονητὰς τῆς εὐαγγελικῆς λιτότητος, καὶ τὴν ἀνθρωπότητα μὴ σεβομένης.

Καὶ οἱ κρατύντες δὲ αὐτοὶ, ἀνδέχονται διὰ τὸ πολιτικὸν τὸς πολυτελεῖς τῶν Ἀρχιερέων, καὶ τὸς μεταχειρίζονται ὡς ὄργανα τῆς διοικήσεως, ἐνσωματίζονται ὅμως ἀσυγκρίτως περισσύτερον εἰς τὸς ἀληθινὰς ὑπηρετίας τῷ Εὐαγγελίῳ. Ὅλγα βέβαια εἶναι τὰ ἀναντία παραδείγματα, γινόμενα τυχὸν ἐξ ἀρετῆς πατάσασιν ἀπέγχεσι καὶ ἀγνοήσεσι τὸ πρὸς καιρὸν πολιτεύεσθαι, ἢ ἐκ δεινῶν περιστάσεων, εἰς τὰς ὅποιαις καὶ οἱ πολυτελεῖς Ἀρχιερεῖς σπανίως εὐτυχεῖσιν.

Πολλὰ οἰκείως, νομίζω, ἐφαρμόζεται εἰς τὸς καλὸς Ἀρχιερεῖς τῶν Γραικῶν, τὸς καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα τῶν λαογικῶν προσάτων ἀληθῆς ποιμένας, ὅ, τι εἶπεν ὁ θεὸς Πλάταρχος περὶ τῶν ἀγαθῶν Βασιλέων. Ἡκαρπῶν μὲν γὰρ εὐφορίαν εὐκρασία ποιεῖ καὶ λεπτότης τῷ περιέχοντος ἀέρος, τεχνῶν δὲ καὶ φύσειον ἀγαθῶν ἀξίωσιν ἐμμέσσησια, καὶ τιμῆ, καὶ φιλαθροῦτι Βασιλέως ἐκκαλεῖται. (Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης, ἢ ἀρετῆς ἰδὲ. Β')